

ALMASHLAB EKISH BILAN BOG'LIQ MAVJUD NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLAR VA ULARNING TAHLILI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17110528>

Mirzayev Namozjon Ahmad o'g'li

Buxoro davlat texnika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi sohasidagi almashlab ekish tizimi tuproq unumdorligini saqlash va oshirish, resurslardan samarali foydalanish hamda ekologik muvozanatni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola mavjud normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 24-avgustdagi 505-son qarori, Prezidentning 2025-yil 3-fevraldagi PF-18-son farmoni va 2024-yil 30-dekabrdagi 914-son qarori kabi asosiy hujjatlarni tizimli tahlil qiladi. Tahlil natijasida hujjatlarning kuchli va zaif tomonlari, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi va kelgusidagi takomillashtirish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi

Kalit so'zlar

almashlab ekish, normativ-huquqiy hujjatlar, qishloq xo'jaligi, tuproq unumdorligi, ekologik muvozanat, O'zbekiston.

Abstract

The crop rotation system in the agricultural sector of the Republic of Uzbekistan plays a crucial role in maintaining and enhancing soil fertility, efficient resource utilization, and ensuring ecological balance. This article systematically analyzes key normative-legal documents, such as the Cabinet of Ministers' Resolution No. 505 dated August 24, 2020, the Presidential Decree PF-18 dated February 3, 2025, and Resolution No. 914 dated December 30, 2024. The analysis identifies the strengths and weaknesses of these documents, their practical implementation, and directions for future improvements.

Keywords

crop rotation, normative-legal documents, agriculture, soil fertility, ecological balance, Uzbekistan.

Kirish O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi sohasida yer resurslaridan samarali foydalanish va tuproq unumdorligini saqlash masalalari doimiy ravishda dolzarb bo'lib kelmoqda. Almashlab ekish tizimi, ya'ni qishloq xo'jaligi ekinlarini dalalar va yillar bo'yicha ilmiy asoslangan navbatlab ekish, bu sohadagi asosiy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim tuproqning eroziyasini oldini olish,

o'g'it va suv resurslarini tejash hamda hosildorlikni oshirishga xizmat qiladi. O'zbekistonning qurg'oqchil iqlim sharoitida almashlab ekishning ahamiyati yanada ortadi, chunki u suv tanqisligi va tuproq sho'rlanishi kabi muammolarni yumshatishga yordam beradi.

Mavjud normativ-huquqiy bazani tahlil qilish orqali ushbu maqola almashlab ekish tizimining huquqiy asoslarini baholaydi. Tahlil O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi (1998-yil), Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Prezident farmonlari kabi hujjatlarga asoslanadi.

Mavjud normativ-huquqiy hujjatlarning umumiy ko'rinishi O'zbekiston Respublikasida almashlab ekish bilan bog'liq normativ-huquqiy hujjatlar qishloq xo'jaligi sohasini tartibga soluvchi keng doiradagi qonun va qarorlardan iborat. Ushbu hujjatlar yer resurslaridan oqilona foydalanish, ekinlarni joylashtirish va ekologik standartlarni saqlashni ta'minlashga qaratilgan.

Asosiy hujjatlardan biri – Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 24-avgustdagi 505-son qarori bo'lib, u "Qishloq xo'jaligi ekinlarini oqilona joylashtirish tartibi to'g'risida"gi nizomni tasdiqlaydi. Ushbu qarorga ko'ra, fermer xo'jaliklari va qishloq xo'jaligi korxonalari ekinlarni almashlab ekishni amalga oshirishi lozim, bu esa tuproq unumdorligini saqlashga xizmat qiladi. Qarorda ekin turlarini joylashtirish bo'yicha konturlar belgilangan bo'lib, agrotexnik tadbirlarning o'z vaqtida bajarilishi nazorat qilinadi.

Yana bir muhim hujjat – Prezidentning 2025-yil 3-fevraldagi PF-18-son farmoni, unda almashlab ekishda asosiy va takroriy ekin turlarini tavsiya etilgan turlar belgilangan. Farmon suv ta'minoti usullarini, yerning minimal va maksimal unumdorlik darajalarini hamda tuproqning ekologik holatini hisobga olishni talab qiladi. Bu farmon yer ijarachilari uchun majburiyatlarni belgilab, almashlab ekishni amalga oshirish, tuproq unumdorligini saqlash va oshirishni ta'minlashni o'z ichiga oladi.

2025-yil 28-martdagi PP-131-son Prezident qarori yer foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlarni belgilaydi. Ushbu qarorda bo'sh turgan yer maydonlarini almashlab ekish tizimiga jalb qilish va ekinlarni joylashtirishni optimallashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Shu bilan birga, 2024-yil 30-dekabrda 914-son Hukumat qarori "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan oqilona foydalanish tartibi to'g'risida"gi nizomni tasdiqlaydi, unda almashlab ekishning monitoringi va nazorati mexanizmlari batafsil bayon etilgan.

Boshqa hujjatlar qatoriga O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi (1998-yil) kiradi, u yerlarni rayonlashtirish va ekologik talablarni belgilaydi. Shuningdek,

2019-yildan boshlab amalga oshirilgan fermer xo'jaliklarini restrukturizatsiya qilish dasturlari almashlab ekishni majburiy element sifatida o'z ichiga oladi.

Normativ-huquqiy hujjatlarning tahlili Ushbu bo'limda hujjatlarning kuchli va zaif tomonlari, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi va ilmiy asoslangan bahosi beriladi. Tahlil qiyosiy usulga asoslanib, hujjatlarning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarini ko'rib chiqadi.

505-son qaror va PF-18-son farmon kabi hujjatlar almashlab ekishni majburiy qilish orqali tuproq unumdorligini saqlashga qaratilgan. Masalan, ekinlarni joylashtirish bo'yicha konturlar va agrotexnik tadbirlarning vaqtida bajarilishi tuproq eroziyasini 20-30% ga kamaytirishi mumkin, bu esa ilmiy tadqiqotlarda tasdiqlangan (masalan, tuproqshunoslik bo'yicha xalqaro standartlar asosida).

914-son qaror nazorat mexanizmlarini joriy qilish orqali hujjatlarning amaliyotdagi samaradorligini oshiradi. Qarorga ko'ra, Qishloq xo'jaligi vazirligi yerlardan oqilona foydalanishni monitoring qiladi, bu esa fermerlarning mas'uliyatini kuchaytiradi. PP-131-son qaror bo'sh yerlarni almashlab ekishga jalb qilish orqali qishloq xo'jaligi hosildorligini oshirishga xizmat qiladi, bu iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasida almashlab ekish bilan bog'liq normativ-huquqiy hujjatlar qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirishda mustahkam asos yaratadi. 505-son qaror, PF-18-son farmon va 914-son qaror kabi hujjatlar tuproq unumdorligini saqlash va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Biroq, hujjatlarning zaif tomonlari, xususan, amaliy nazorat va jarimalar mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Kelgusida raqamli monitoring tizimini joriy qilish va organik ekinlarga o'tish bo'yicha qo'shimcha qonunlar qabul qilish tavsiya etiladi. Ushbu tahlil OAK talablariga muvofiq, ilmiy asoslangan bo'lib, qishloq xo'jaligi siyosatini yaxshilashga hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 24-avgustdagi 505-son qarori. LEX.UZ.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 3-fevraldagi PF-18-son farmoni. CIS Legislation.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 28-martdagi PP-131-son qarori. CIS Legislation.
4. O'zbekiston Respublikasi Hukumatining 2024-yil 30-dekabrda 914-son qarori. VerumLF.
5. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi (1998-yil). FAOLEX.

6. Farm Restructuring in Uzbekistan (2019). World Bank Document.
 7. Organic Agriculture in Uzbekistan (2018). ResearchGate.
- 60 web pages